

פרשת בא התש"פ

adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

1. שמות פרק יא, א-ח

(א) ויאמר ה' אל-משה עוד נגע אחד אביא על-פרעה ועל-מצרים אחריו-כן ישלח אתכם מזה פלחה פלחה גרש יגרש אתכם מזה: (ב) דבר-נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה פלי-כסף וכלי זהב: (ג) ונתן ה' את-תן העם בעיני מצרים גםו האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי-פרעה ובעיני העם: ס (ד) ויאמר משה פה אמר ה' פחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים: (ה) ומת כל-בכור בארץ מצרים מבכור פרעה הישב על-פסאו עד בכור השפחה אשר אתר הרתים וכל בכור בהמה: (ו) והיתה צעקה גדלה בכל-ארץ מצרים אשר כמהו לא נהיתה וכמהו לא תסף: (ז) ולכלו בני ישראל לא יחרץ-קלב לשנו למאיש ועד-בהמה למען תדעו אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל: (ח) וירדו כל-עבדי אלה אלי והשתחווי-לי לאמר צא אתה וכל-העם אשר-ברגליך ואחרי-כן אצא ויצא מעם-פרעה בקרי-אף: ס

2. שמות פרק ג, כ-כב

(כ) ושלחתי את-ידלי והפיתי את-מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבן ואחרי-כן ישלח אתכם: (כא) ונתתי את-תן העם-הזה בעיני מצרים והיה כי תלכו לא תלכו ריקם: (כב) וישאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה פלי-כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על-בניכם ועל-בנותיכם ונצלתם את-מצרים:

3. שמות פרק יב, ל-לח

(ל) ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי-אין בית אשר אין-שם מות: (לא) ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-ה' פדברכם: (לב) גם-צאנכם גם-בקרכם קחו פאשר דברתם ולכו וברכתם גם-אתי: (לג) ותחזק מצרים על-העם למחר לשלחם מן-הארץ כי אמרו פלנו מתים: (לד) וישא העם את-בצקו טרם יחמץ משארתם צררת בשמלתם על-שכמם: (לה) ובני-ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים פלי-כסף וכלי זהב ושמלת: (לו) וה' נתן את-תן העם בעיני מצרים וישאלו וינצלו את-מצרים: פ (לז) ויסעו בני-ישראל מרעמסס סבלתה פשש-מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף: (לח) וגם-ערב רב עלה אתם וצאו ויקר מקנה פבד מאד:

4. רש"י שמות פרק יא פסוק ב

דבר נא - אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הנהירם על פה, שלא יאמר אותו צדיק אברהם ויעבדום וענו אותם" (בראשית ט"ו), קים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכש גדול" (שם), לא קים בהם:

5. בראשית פרק טו, יג-יד

(יג) ויאמר לאברהם ידע תדע פייגרו והנה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה: (יד) וגם את-הגוי אשר יעבדו ין אנכי ואחרי-כן יצאו ברכש גדול:

6. ספורנו שמות פרק יא פסוק ב

דבר נא באזני העם וישאלו. שלא ידאגו שמא בסבת הממון ימסרו עצמם לרדוף אחריהם, כי בזה תהיה תשועתם:

7. חזקוני שמות פרק יא פסוק ב

דבר נא דבר עכשיו באזני העם, כי אין שהות בדבר מאחר שילכו להם מכל וכל אבל במכות שלמפרע אלמלא היו מצרים משאילים להם יאמרו להם השב לי את אשר השאלתי לך כשיראו פרעה מסרב ליתן להם רשות לצאת לצמיתות. וישאלו איש מה שקיים הקדוש ברוך הוא ואחרי כן יצאו ברכוש גדול בענין שאלה ולא בענין מתנה כדי שיהיו מצריים להוטים לרדוף אחריהם. וי"מ וישאלו לשון מתנה גמורה כמו שאל ממני ואתנה וגו'. מאת רעהו וכי מצרים היו להם רעים לישראל אלא מלמד שאחרי המכות היו כרעים ואוהבים ישראל להשאל להם כליהם. כלי כסף וכלי זהב במקום שהניחו

ישראל בתיהם ושדותיהם וכליהם שלא יכלו לשאת עמיהם שהרי היו להם לישראל נחלות במצרים כדכתיב ויאחזו בה.

8. [רבינו] בחיי שמות פרק יא פסוק ב

וישאלו איש מאת רעהו. אין שאלה זו כשאלה האמורה בכלים שהיא שאלה על מנת להחזיר, אלא צוה שישאלו מהם במתנה, והקב"ה יתן להם חן בעיני המצריים ויתנו להם, ואין זה גניבת דעת שיצוה בה הקדוש ברוך הוא ח"ו, אבל היה הדבר מותר להם, שהרי העבודה שעשו להם אין לה ערך ואין לשכר המלאכה ולשויה סוף ותכלית, והלא דין תורה הוא בעבד שעבד את אדוניו שבע שנים שהוא חייב בהענקה, שנאמר: (דברים טו, יג - יד) "וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם העניק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך", על אחת כמה וכמה המצריים שהיתה אצלם עבודת ישראל של רד"ו שנים.

9. אלשיך על שמות פרק יא פסוק ב

ויאמר יי אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה. דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב. ויתן יי את חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם (א - ג): הנה אומרו כשלחו כו' עד סוף הפסוק מיותר. וגם תיבותיו מכופלים. וכן אומרו דבר נא, כי לא יצדק בזה לשון בקשה. אם שיש מרבתינו ז"ל (ברכות ט) שנדחקו לומר לשון בקשה בל יאמרו האבות שקיים הקדוש ברוך הוא הגלות ולא הרכוש גדול. וגם אומרו באזני העם ולא אמר אל העם. וכן אומרו גם האיש משה גדול מאד, מה ענין היותו גדול לענין זה:

אמנם הנה גזרה חכמתו יתברך ינצלו את מצרים, לקיים מאמרו יתברך ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. והנה ראה הוא יתברך, כי בעת היציאה יש שתי סבות שלא יוכלו מאת המצריים לשאול דבר. והוא, כי הלא בליל חמשה עשר שבו נגזרה היציאה, היתה צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת, כי היתה מעין כליה, כי אף בבית שאין בו בכור היה מת גדול הבית. ומי יערב אל לבו במרירות בכייתם לאמר להם תנו לנו תכשיטי זהבכם וכספכם ליום חגנו והמה בוכים. ואם ימתינו עד הבקר אור, הנה אז מצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור (במדבר לג ד). ועוד סבה שנית מפאת ישראל, כי הלא יהיה החפזון נמרץ, בין מהעם שנאמר ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם כו' (יב לג), בין מפרעה שקם בעוד לילה צועק ואומר קומו צאו מתוך עמי (יב לא). ומי מישראל יהיה לו פנאי בעת הגרושין הגמורים ההם ללכת מבית לבית לחפש כלי כסף וכלי זהב ושמלות:

10. שלל דוד שמות פרק יא פסוק ב

אמנם עבדות ועינוי לא היה רק משמת אחרון שבשבטים שהוא לוי, והיה כמ"ש המפרשים צ"ו שנה. וא"כ לפי"ז יש לומר, דדוקא כשנתקיים ועבדום וענו אותם ד' מאות שנה אז יקויים הבטחת ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, אבל כשלא יהיה ד' מאות שנה לא יצאו ברכוש גדול.

11. כלי יקר שמות פרק יא פסוק ב

דבר נא באוזני העם וישאלו וגו'. אמרו חז"ל (ברכות ט ב) אין נא אלא לשון בקשה שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. וקשה למה תלה קיום הבטחתו באמירת אותו צדיק, ובלא אמירתו וכי לא יקיים ה' את דברו חלילה. ונראה ליישב זה על דרך שמסיק במסכת ברכות (שם) וישאילום בעל כרחם דישראל משום משוי הדרך, ולפי זה יצא ה' ידי הבטחתו כשהיה מראה להם מקום אשר בו תתקיים הבטחתו, ומה יש לו עוד לעשות אם המה מעצמם אינן רוצים לקבל, ומכל מקום יש לחוש שלא יאמר אותו צדיק וכו' כי לא ידע שהמה לא ביקשו לקבל ובעבור היות אברהם צדיק וישר יהיה עמל בעיניו על שנשתעבדו בהם בחנם, ועל כן נאמר לו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. במלת ואחרי כן, הורה שיקחו להם שכר עבודתם מן המצרים, ועל כן נקט ואחרי כן כי אין שכירות משתלמת כי אם לבסוף. ואף על פי שאין מעצור לה' ליתן לישראל רכוש גדול מבלי שיצטרכו ליקח מן המצרים דרך שאלה ורמאות, מכל מקום עשה כן אלהי המשפט להציל מידם שכר עבודתם, כדאיתא בפרק חלק (סנהדרין צא א) בגביהה בן פסיסא וכו', ולפיכך לא היתה נחה דעתו של אותו צדיק בשום רכוש כי אם ברכוש מצרים חלף עבודתם, כי

בזה יקבל תנחומין על העבודה הקשה אשר עובד בזרעו, וזה שאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, הביא רש"י לשון ואחרי כן מן הטעם שהזכרנו:

12. שמות פרק טו, כב

ויסע מלשה את ישראל מים-סוף ויצאו אל-מדבר-שור וילכו שלשת-ימים במדבר ולא-מצאו מים:

13. רש"י שמות פרק טו פסוק כב

ויסע משה. הסיען בעל פרחם, שעטרו מצרים את סוסייהם בתכשיטי זהב ונכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותן בים – וגדולה היתה בזה הים מבזת מצרים שנאמר "תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף" (שיר השירים א') – לפיכך הצרף להסיען בעל פרחם:

14. יחזקאל טז

ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיך ואמר לך בדמיך תלי ואמר לך בדמיך תיי: רבכה כצמח השדה נמתיך ותרביל ותגדלי ותבאי בעדי עדתים נכנו ושערה צמח ואת ערם וערה:

15. מכילתא דרבי ישמעאל בא – מסכתא דפסחא פרשה יג

וה' נתן את חן העם וגו' וישאילום כמשמעו לא הספיק לומר השאילני עד שהוא מוציא ונותן לו דברי ר' ישמעאל ר' יוסי הגלילי אומר האמינו במ משלשת ימי האפילה שהיו אומרים מה אם בשעה שהיינו באפילה והם באורה לא נחשדו ועכשיו הן נחשדין. ר' אליעזר בן יעקב אומר רוח הקדש שרתה עליהם והיה אומר לו השאילני כלך המונח במקום פלוני והלא מוציא ונותן לו ואין חן אלא רוח הקדש שנ' ושפכתי על בית דוד רוח חן וגו' (זכריה יב'). ר' נתן אומר אין צריך לומר וישאילום אלא מה שלא שאלו היו משאילים אותם היה אומר לו תן לי חפץ פלוני והיה אומר לו טול לך ואחר כיוצא בו: וינצלו את מצרים מלמד שעבודה זרה שלהם נתכת ובטלה וחזרה לתחלה ומנין שביזת הים גדולה מבזת מצרים שנא' ותרביל ותגדלי ותבאי בעדי עדתים. בעדי זו בזת מצרים עדתים זו ביזת הים. ואומר כנפי יונה נחפה בכסף זו ביזת מצרים ואברותיה בירקרק חרוץ זו בזת הים תורי זהב נעשה לך זו בזת הים עם נקודות הכסף זו בזת מצרים.

16. במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה יג

דבר אחר, שניהם מלאים, כנגד אלדד ומידד, כמה דתימא (במדבר יא, כו): וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד וגו'. למנחה, כמה דתימא (במדבר יא, כו): ותנח עליהם הרוח ויתנבאו וגו', (במדבר ז, מד): כף אחת, שמתחת יד משה לקו המצריים עשור מפות, הוי (במדבר ז, מד): עשרה זהב, למה היו מקצת הפלים של כסף ומקצתן של זהב, לומר לך האחרונים שהיו של זהב כנגד ביזת הים, שכשם שהזהב נחמד וקר מן הכסף, כך היתה ביזת הים גדולה משל מצרים, ועל אלו ואלו נאמר (שיר השירים א, יא): תורי זהב נעשה לך, זו ביזת הים, (שיר השירים א, יא): עם נקודות הכסף, זו ביזת מצרים, וכן הוא אומר (יחזקאל טז, ז): ותבאי בעדי עדתים, בעדי, זו ביזת מצרים, עדתים, זו ביזת הים, הוי (במדבר ז, מד):

17. כלי יקר שמות פרק טו: כב

ויסע משה את ישראל. פירש רש"י ויסע הסיעם בעל כרחם, לפי שלא רצו לפרוש מן ביזת הים והיה משה מתירא פן ריבוי העושר יביאם לידי חטא, ומעשה העגל יוכיח כי רוב זהב שהושפע להם היה סיבת עשייתו על כן הסיעם בעל כרחם. ועוד חשב משה שריבוי העושר יהיה סיבה לשלא יהיו ראויין לקבל התורה, כי התורה והעושר בורחים זה מזה והם כצרות זו לזו, כמו שנאמר (תהלים קיט עא) טוב לי כי עוניתי למען אלמד חוקיך. על כן הסיעם בעל כרחם:

18. תורת משה שמות פרק יא פסוק ב

דבר נא באזני העם. אחז"ל (ברכות ט' ע"א) בבקשה ממך אמור להם בבקשה מכם וישאלו שלא יאמר אותו צדיק וכו'. נראה הקדוש ברוך הוא אמר לאאע"ה שיזכה לבנים שיעמדו בשני נסיונות, נסיון העוני והשיעבוד ועבדום ועינו אותם, ואפ"ה היו מצויינים שם שלא שינו שמם ולשונם, ומרע"ה חשש והן לא יאמינו לי, אמנם ויאמן העם, נמצא עמדו בנסיון העוני. ושוב הבטיחו הקדוש ברוך הוא ואח"כ יצאו ברכוש גדול, שהוא נסיון העושר, ולא ימרו דברי ה', וכן ה' באמת, כי מה שעשו העגל ודי זהב ה' מזהב ביזת הים, אבל מביזת מצרים לא נכשלו^ט. ואמנם מרע"ה דאג על זה שמא לא

יעמדו בנסיון העושר כמו שחשש שלא יאמינו מחמת עוני ושיעבוד כן חשש לזה - וכן ישראל עצמם לא רצו להביא עצמם לנסיון, ע"כ אמר הקדוש ברוך הוא ב' בקשות, א' למרע"ה בבקשה ממך, [ב'] אמור להם בבקשה, והכל כדי שלא יאמר אותו צדיק שלא זכה להיות לו בנים העומדים בנסיון העושר. תורת משה שמות - הערות פרק יא הערה לט לט ובדרשות ח"ב, ר"נ ב' ד"ה ה', כ' בזה: "כי ב' מיני עשירות העלו ממצרים, א' בשעת הריגת בכורים, והוא ה' העלאת ניצוצות קדושות, יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים והשלימו נפשות ישראל, ועל זה נאמר (תהלים ל' ד') העלית מן ירדי שאול נפשי, היינו מבכורים שירדו שאולה, אז העלית נפשי ע"י ניצול כסף וזהב ושמלות, אמנם ביזת הים הוא מיורדי בור ים, מאותן ירדי בור החיתני, ולא ה' העלאת הנפש, אלא החיתני, לשון ותחי רוח, העשרתני, ומכסף הראשון הקדוש נבנה המשכן ומהשני נעשה העגל כמבואר אצלינו במקום אחר. והנה נקרא רכוש גדול על שהי' רכוש של מצוה".

19. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיט עמוד א

אמר רב יהודה, אמר שמואל: כל פסח וזקב שפועולם, יוסף לקטו וקביאו למצרים, שפועולם (בראשית מ"ז:י"ד) "וילקט יוסף את כל הפסח הנמצא בארץ מצרים". אין לי אלא שפועול מצרים, שפועול פנעון ובשאר ארצות מנין? תלמוד לומר: (שם מא) "וכל הארץ באו מצרימה". וקשעלו ישראל למצרים העלוהו עמם, שפועולם (שמות י"ב:ל"ו) "וינעלו את מצרים".

20. מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יג פסוק יט

ויקח משה את עצמות יוסף עמו בוא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו שכל ישראל עסיקין בבזה שלמצרים ומשה עסוק במצוה ועליו הוא אומר חכם לב יקח מצות (מש' י ח)

21. מכילתא דרבי ישמעאל בשלה - מסכתא דויהי פתיחתא

מי לנו גדול כיוסף שלא נתעסק בו אלא משה, משה נתעסק בעצמות יוסף שאין בישראל גדול ממנו שנא' ויקח משה את עצמות יוסף עמו מי לנו גדול כמשה שלא נתעסק בו אלא שכינה שנא' ויקבור אותו בגיא (דברים לד')... ועם יוסף עלו הארון והשכינה והכהנים והלוים וכל ישראל ושבעה ענני כבוד ולא עוד אלא שהיה מהלך ארונו של יוסף עם ארון חי העולמים והיו עוברים ושבים אומרים מה טיבן של שני ארונות הללו והם אומרים להם זה ארונו של מת וזה ארונו של חי העולמים ואומרים להם מה טיבו של מת להלוך עם ארון חי העולמים ואומרים להם המונח בארון זה קיים מה שכתוב במונח בארון זה. במונח בארון זה כתיב אנכי ה' אלהיך (שמות כ ב) וביוסף כתיב התחת אלהים אני (בראשית נ יט), במונח בארון זה כתיב לא יהיה לך אלהים אחרים וביוסף כתיב את האלהים אני ירא (שם בראשית/ מב יח) כתיב לא תשא וביוסף כתיב חי פרעה (שם/ בראשית/ מב טו), כתיב זכור את יום השבת וביוסף כתיב וטבוח טבח והכן (שם/ בראשית/ מג טז) ואין הכן אלא שבת שנ' והיה ביום השישי והכינו (שמות טז ה) כתיב כבוד את אביך וביוסף כתיב ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לך ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני (בראשית לז יג) כתיב לא תרצח לא רצח לפוטיפר, כתיב לא תנאף לא נאף לאשת פוטיפר, כתיב לא תגנוב לא גנב שנאמר וילקט יוסף את כל הכסף וגו' (בראשית מז יד), כתיב לא תענה ברעך והרי דברים קל וחומר ומה דבר של אמת לא ענה של שקר על אחת כמה וכמה. כתיב לא תחמוד שלא חמד אשת פוטיפר, כתיב לא תשנא (ויקרא יט יז) וביוסף אומר וינחם אותם וידבר על לבם (בראשית נ כא), כתיב לא תקום ולא תטור (ויקרא יט יח) וכתיב ואתם חשבתם עלי רעה אלהים חשבה לטובה (בראשית נ כ), כתוב וחי אחיך עמך (ויקרא כה לו) ויכלכל יוסף את אביו (בראשית מז יב): כי השבע השביע השביעם שישביעו לבניהם.

תורת משה ויקרא שיר השירים

תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף. הוא מאמר דודי הוא הקדוש ברוך הוא שאמר שנתן לנו ביזת הים שהוא בבחינת זהב עם נקודות הכסף הוא ביזת מצרים בבחינת כסף, שוב אמרה כנסת ישראל עד שהמלך במסכו נרדי נתן ריחו במעשה העגל (שהש"ר), ומפרשים שע"י ריבוי הזהב של ביזת הים נעשה, כדכתיב (דברים א' א') ודי זהב. וקשה א"כ מה התפארותו של הקדוש ברוך הוא שנתן לנו תורי זהב למכשול ח"ו. גם יל"ד אמר עד שהמלך ולא אמר עד שהדוד במסכו, כמו שתיארו לפני